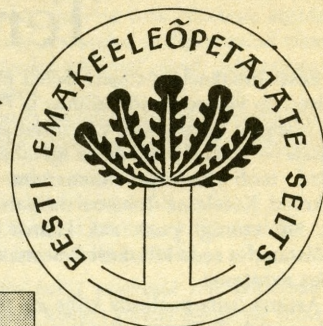

Õrpp

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht

ENNE ALGUST

Nr. 7 Detsember 1994

Kui käesoleva sajandi üheksanda aastakümne teine pool endaga Eestimaale värskeid tuuli kaasa tõi, vallandus peaaegu kõikjal tegutsemistahe ja -lust. Muu kõrval tekkis kõikvõimalikke ühinguid ja seltsi. Ja allakirjutanu peadki hakkas järjest kiusakamalt vaevama mõte, kas ei peaks ka Eesti emakeeleõpetajad liituma, et üksteisega jagada oma kutseala rõõme ja muresid, aga ka kogemusi, et üheskoos ette võtta midagi põnevat ja ka õpetlikku.

Otseks tegutsemiseks andis tõuke hubane tunnike 1988. aasta detsembris põhjanaabrite Emakeeleõpetajate Liidu toimetuses, kuhu oma talvisel puhkusereisil sisse astusin taastama sidemeid, mis eesti keele ja kirjanduse komisjoni Soome-ekskursiooni järel — ehkki mitte päris meie süü läbi — katkenud olid. Siit sai alguse ka tutvus Mervi Murtoga, ÄOL-i toonase tegevjuhatajaga, kes mu kavatsusi tublisti tagant õhutas ja seltsi loomiseks moraalselt tuge pakkus.

Tagasi koju jõudnud, hakkasingi oma mõtteid laiemalt ja julgemalt levitama: oma seltsi vajadusest-võimalustest tegin emakeeleõpetajaist kolleegidega juttu nii koolituspäevadel, loengutel ja loenguhaagadel kui ka publitsistlikel kohtumistel. Enamasti suhtuti ideesse pooldavalt. Paraku kaasnes sellega alati tubli annus *oh-mis-niüd-mina*-mentaliteeti: eks tehke ära, küllap löön siis kaasa.

Kord kevadtalvistel kursustel oli aga reageering hoopis teistsugune, otsustav ja teotsemistahteline — oleme kohe valmis, ja miski ei saa ometi takistada meid loomast oma seltsi. Loengu lõpul tulid Vändra Keskkooli emakeeleõpetajad Eleonora Tammiksaar ja Anne Vaher kinnitama, et neil olnud oma mõtteväljendusega tõi taga.

Kummatigi ei sõandavat nad lausa omapead pärisalgatajad olla; tulgu ka ärgitaja ise vähemalt alguses appi.

Nii sõitsimegi Kersti Kaldmaga Vändrasse. Sealse kooli meeldivas emakeeleõpetajate toas joodi sel päeval mitu kannutäit kohvi ja juteldi päris paljust, kõige enam siiski meie oma seltsist ja selle võimalikest ettevõtmistest. Igal juhul oli õhtul Tallinna naasjail kaasas napi-sõnaline teade õpetajate lehele, see kutsus emakeeleõpetajad üheks teatud päevaks kokku seltsi asutamist arutama.

Aeg selleks oli rohkem kui sobiv. Ega siis muidu oleks sama idee enam-vähem ühel ajal mitmes peas sündinud. Nimelt helistas just neil päevil mulle Hoiide Sikk ja rääkis, et temalgi samalaadne seltsiloomise mõte meeles mõlkunud. Üheskoos oligi kindlam alustada.

Määratud päeval — 25. mail 1989 — oli korraldajate heameel suur, kui teate tagasihoidlikkusest hoolimata oma nelikümmend inimest Eestimaa eri paigust pealinna kokku tuli loodava seltsi kohta teavet saama ja oma ettepanekuid tegema. Jutuajamine kujunes rõõmustavalt elavaks. Huviga jälgisid kõik Mervi Murto tulevikuks mõtteid andnud ettekannet Soome ametikaaslaste tegevusest. Kokkutulnud valisid algatusrühma, kes pidi koostama põhikirja ja kodukorra projekti ning hoolt kandma seltsi asutamise koosoleku korraldamise eest.

Neli kuud hiljem — 30. septembril 1989 — sündiski Eesti Emakeeleõpetajate Selts. Esimese talvepeo pidasime mõistagi Vändras, taas sealsete emakeeleõpetajate algatusel ja korraldusel.

Viivi Maanso

Essee Šotimaast, jõuludest ja rõõmust

Robert Louis Stevenson, Robert Burns ja sir Walter Scott on šotlased; golfimängu leiutasid šotlased; viski on pärit Šotimaalt; viski on malt või blended; šotlane meelest on väärt viskisordid „Oban“ ja „Talisker“ — mõlemad malt; loch tähendab järve; Loch Ness on seega Nessi järv; Šotimaal ei ole church vaid kirik ja traditsioonilist meeste seelikut kutsutakse kilt' iks
Šotimaal on Highland ja Borders, s.o. kõrge maa ja piirialad — muidugi Inglismaaga; Šotimaa pole Inglismaa; Šotimaa kaotas oma iseseisvuse, ühinedes oma suure lõunanaabriga umbes samal ajal, kui Eestimaa ühendati oma suure idanaabriga — aastal 1907; Põhja-Iirimaa protestandid on valdavalt šoti päritoluga; šotlane pole ihne, vaid lihtsalt kokkuhoidlik — seda kõike on hea Šotimaa olles teada.

ÜHENDATUD KUNINGRIIGI PÕHJAOSA ŠOTIMAALE sattusin tänu Riigi Kooliameeti ja Šoti Eksamikeskuse ühisprojektile, mille eesmärk on välja töötada riiklike eksamite põhinõtted Eestis. Riiklikud eksamid peavad tagama kooliõpetajate turnistuste võrreldavuse. Nende põhjal on võimalik jätkata haridust kõrgkoolis ilma sisseastumiseksamiteta. See on tulevik. Enne on vaja teha palju tööd.

Sattusin Šotimaale just nüüd tänu sellele, et esimene riiklik eksam on juba järgmisel kevadel emakeele kirjanä. Sain nii mõnegi idee, kuidas hindamist ja eksamit korraldada. Sain ka keelelise elamus. Igal pool müüdi lõhnavaid taimesegusid — küll kottides ja korvides, küll purkides ja läbipaistvates toosides. Seda nimetati pot pourri. Kodu vaatasin sõnaraamatust järele: pot pourri/ pou-pu'ri, 'pou'puri/ purk mitmesuguste kuivatatud heaõhnaliste rohtude ning õitega; muus., kirj. popurri; kok. segatoit lihast ning aedviljast.

„Kas sa näed,“ mõtlesin. Minu jaoks oli „popurri“ alati olnud vaid muusikatermin. Ja nüüd — hoopis lõhnavate taimede segu. Tarkus tuleb tasapisi.

EDINBURGH OOTAS JÕULUSID. Tänavad olid juba ehitud vanikute ja neonlampidega ning ootasid nupule vajutajat, et särama hakata. Kuusk kuivanud jõesängi kohal kaunilt valgustatud Edinburgh Castle'i all ootas tellingutest vabastamist. Kõik oli ärevil, valmis särama, pillama ja valgustama. Astusin sisse Edinburghi kaupluste rikkaste jõuluosakondadesse ja vaatasin seda novembrikuist kutset pillamisele, lõputule ahvatlusele osta. Tuli meelde kafkalik absurdatuurne viimastest rubla-aegsetest jõuludest.

Täiesti lagedate lettidega heledalt valgustatud ja ehitud Tallinna Kaubamajas üürgasid üle terve maja „...jingle bells, jingle bells...“ ja „White Christmas“ vaheldumisi. Oli sulgemiseelne aeg ja inimesi oli vähe. Osta polnud

midagi ja ma ei teadnud, kas nutta või naerda.

Otsin paar popurriid kodustele viimiseks ja sammusin oma hotelli poole. Mõtlesin jõuludele aastat viiسته tagasi.

Jõululaupäev oli neljapäev. Tööpäev lõppes kell 18.00. Minutitki varem ära minna ei sõandanud. Siis lõpuks sain koju. Panin rutu vorstid ahju, ema tegi oma ahjus kartulid. Lapsed olid veel väikesed, aga sel õhtul kauem üleval. Sõime — mina, mu ema, vanaema, mees ja kaks last. Kokku oli meid kuus. Küünlad põlesid kuusel. Siis koputas keegi, ja oligi jõuluvana käinud ja kingikoti ukse taha jättnud. Hea oli olla. Me kõik olime üksteisel olemas ja armastasime üksteist, armastasime kogu maailma.

Jõulud olid siis vaiksed, soojad, salajased ja omad. „Kaubanduslikud“ jõulud riivavad midagi mu sisimas, aga olgu pealegi, tuleb harjuda. Lõpuks on ju tohutult palju asju, millega viimastel aastatel on tulnud harjuda, ja palju on head.

Varsti on jõulud käes ja uus aasta ka. See on aasta ilusaim aeg. Soovigem olla ausamad, õiglased, tolerantsemad ja hingelt vabamad ning armastada oma peret, lähedasi, kolleegs, õpilasi, kaasmaalasi, kuigi nad kõik meile mõnikord kibedat pettumust valmistavad. See soov teeb meid kaunimaks ja kauni inimese nägemine teeb meele rõõmsaks. Kas pole see lihtne viis teiste inimestele rõõmu valmistada?

Kersti Kaldma

Tere tulemast Kohilasse!

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ettevõtmised on viinud meid Tallinna ja Pärnusse, Narva ja Viljandisse, Vändrasse ja Hiiumaale — tuntud paikadesse igatahes. Seekord toob jõuluaja lähenemine seltsi liikmed Kohilasse Tohisoo mõisahoonesse. Nii mõnigi peab ehk kaardi juures mõistatades seda killukest Eestimaa alevit alles avastama.

Asume üsna pealinna külje all, vaid 33 kilomeetrit Tallinnast Rapla suunas. Elamiseks on Kohila päris mõnus paik: siin on ujumiskõlbliku veega Keila jõgi, rohkesti rohelist koduaedades, mõisapargis ja Kapa männikus, meeldivad paiksed inimesed ja muidugi kool — Kohila Kesk-kool.

Haridust on siinmail jagatud juba üle 300 aasta, kuid katkematu kooliajalugu algab aastaga 1870, mil kohaliku vallava-

litsuse algatusel rajati Kohila vallakool.

Tänane peopaik Tohisoo mõiski on aastatel 1923—1961 olnud paljudele koduseks Tohisoo koolimajaks. Kohila Kesk-kooli uus hoone valmis 1961, ruumipuudust leevendav juurdeehitus aga 1977.

Tänavu on Kohila Kesk-koolis 804 õppurit ja 62 õpetajat (viimaste hulgas 26 oma kooli vilistlast).

Meie koolimured on küllap paljuski samad, mis Sinul, armas kolleeg, seepärast jätame need kõrvale. Koolirõõmu oleme ikka leidnud lastest — kui nad tahavad, kui nad oskavad, kui nad märkavad, kui nad jaksavad...

On hea, et meie koolis on õpilaste jaoks koduklassid ja arvutiklass, võimla ja staadion, laulukoorid ja tantsuringid, huvitavad vaba- ja valikained ja arengufond, et meil on igasse tundi õpetaja minemas.

Oleme veendunud, et ka maalaps vajab korralikku gümnaasiumiharidust, ja asunud selle nimel tegutsema. Julgeme mõnikord ka isepäised olla — anname tunnistusi trimestrite kaupa ja ei kavatsegi stop-periga kooliuksel õpetaja tulekut minerkut jälgida. Otsime uut ja edasiviivat, seda ka EES-ist!

Armas seltsikaaslane, täna kõlavad Kohila koolihümni teise salmi algusread just Sinule!

*Saabus talv ehib pargi nii kauniks,
lumme mattunud väljakud, teed.
Nagu loss muinasjutus seal seisab,
armas maja ja ootab meid ta...*

Kohila Kesk-kooli
emakeeleõpetaja
Siiri Kõiva

AASTAS ON 364 PÄEVA

Lapsepõlves ärkasin igal aastal ühel pikal pimedal hommikul seakisa peale. Enne seda olin läbi une kuulnud käbedat uksest sisse-välja se-bimist. Aastaid hiljem sain teada, et see oli too-mapäeva hommik.

Lühikestest päevadest hoolimata tundus detsember põnevana, sest isal oli siis alati puhkus. Pärast seakisapäeva võitis ta ohjad kodus enda kätte: tegi õlut ja tanguvorsti ning käis isegi poes. Kontoriametnikust ema maadles samal ajal aastaaruannetega.

Jõululaupäeva hommikul hakati tohutut saunahju kuumaks kütma. Jõululaupäeval võtsin magusast saare õllest esimest korda ka oma pea täis. Isa sõnutsi olnud ta üsna jahmunud, kui neljast poega ja kolmest tütarist jalutuna lumes püherdamas nägi. Kogu päev oli lõbus, ainult kuum saunalava ja vihtlemine rikkusid fiilingu. Vastu õhtut tõi vanaema ka õled tuppa, aga sel õhtul neil möllata ei tohtinud. Siis tuli jõuluvana, aga salmi lugemise ajaks kuivas publik alati kokku: ikka oli emal ja isal vaja küünist heinu tooma minna. Õhtu pakkus peamurdmistki: kas jõuluvanasid on üks või rohkem? Ühel jõulu esimese püha hommikul kaklesin naabripoisiga, kellel jõuluvana kirjeldus minu omaga kok-

ku ei läinud.

Jõulude ja nääride vaheline aeg on meelde jää-nud õlgede (saare keeli **põhkude**) ja õllesõpra-dest meesküalistest. Sellesse aega kuulusid ka piparkoogid, mida maavanaema sahvrist tõi, ja linnavanaema külaskäik.

Näärõhtul oli hoopis teine hõng. Meie peres käis jõuluvanaale lisaks alati ka nääriovana. Jõuluvana oli väiksem ja ta oli meie ema häälega, suuremat kasvu nääriovana hül meenutas isa oma. Aroasin alati, et jõulu- ja nääriovana, mõ-lemad peavadki olema. Tartus pihtis üks linla-sest tuttav, et tema ei tea jõuludest midagi: õpe-tajatest ema ja isa olevat ebameeldivuste ära-hoidmiseks selle püha unustanud. Olin lõpmata õnnelik, et minu vanemad polnud koolmeisterid.

Uusaastaõied ei saa ette kujutada näärisokku-deta. Väike poisina sai suurest püksimise ja ju-beda mõkitamise hirmust liitrite viisi pisaraid valatud. 14-aastasena olin esimest korda sokk.

Möödunud aastal avastasime klassiõennaga, et oleme sokkude hulgas vanimad — uus põlv on peale kasvanud. Ent traditsioon elab edasi. Mida selle aja jooksul pole juhtunud: maha on kõmbitud tuhandeid kilomeetreid, tublisti on joodud eri kraadiga jookke, poomissurnast on

päästetud õnnetult armunud naisterahvas... Mees või köis! Igast perest tulgu mees sokukar-jaga kaasa. Iga majapidamine peab sokkude kü-laskäiku suureks auks. Välisuksele maalitakse saabunud aasta number. Kriidivarumine on minu kui koolmeisteri ülesanne olnud. Juhtub ka vastupidist: kord helistas üks mandrilt saabu-nud immigrand hulgigaanitsemissel pärast miilit-sasse...

Sokuks käimist kasutan ma ka kooliõennade-ga kohtumiseks. Õlle ja õnnitluste kõrval vahe-tame telegrammistilis teavet aasta sündmuste kohta.

Mäletan 1. jaanuari õhtupoolikuid, kui ema kurtis, et sokku tegema läinud isa on ikka veel kadunud. Siis lohutas vanaema miniat: „Mis nüüd see! Minu livand kadus esimese jõulu püha ää ja tuli alles kolmekuningama püha õhtu tagasi.“ Nüüd olen mina see, kellel 1. jaanuar sokutegemise väsimust välja puhates möö-dub. Olen vanaisalt ja isalt peale vasakukäeli-suse pärinud ka püeva võrra lühema aasta.

Kollegidele häid jõule ja tujuküllast vana aasta lõppu soovides 25-aastase sokustaaz iga
Jaana Oispuu

Kallis kolleeg!

Ära virise! Ära nurise!
Ära pirise! Ära sirise!

Sinul on ju kõige lühem tööaeg (vt. „Õpetajate Leht“ 28. oktoobril, Mati Kask). Kui nädalas saab 35 töötundi täis, jätta vi-hikupaki parandamine pooleli. Tunnid on ju täis! (Las õpilased virisevad, et eesti kee-le õpetaja ei paranda vihikuid!) Ära võta laupäevaks-pühapäevaks vihikuid koju parandada. Ületundide eest ei maksta, ta-

suta sõitu välismaale preemiaks Sa ju ei saa! (Las õpilased nurisevad!)

Raamatukauplusse ära mine! Seal on nii palju, mõnikord ka head uudiskirjandust. Tekib ahvatlus, millele Sinusugune raama-tukoi ei suuda vastu panna. Parem karta kui kahetseda! Uuemat kirjandust ära kesk-koolis käsitle. Sinu töötundide sisse teose lugemine ju ei mahu.

Ära saada õpilasi kooli raamatukokku! Raamatukogu pole saanud neljal aastal osta mitte ühtegi ilukirjanduslikku teost. Raha pole.

Jaanuarikuust ära mõtlegi õpilastega teatrisse minna, kuigi on häid lavastusi. Piletid on 150 protsenti kallimad kui seni. Parem kirjuta ise või lase lastel kirjutada kirjand teemal „Elu teatris või teater elus“.

Ära plaanitse sõita oma õpilastega Var-

gamäe-maile. See ei mahu Sinu 35-tunni-sesse tööaegasse. Sa ei saa ju 500 sentigi päevaraha, rääkimata öörahast ja esindus-kuludest.

Klassijuhataja töö eest saad nädalas suu-re summa — 1 (loe: ühe) tunni tasu, mis on ette nähtud klassipäeviku täitmiseks. Kin-gi need kroonid mitme nimega ministee-riumi töötajatele, ehk mõtlevad nad siis rohkem tööle ja selle tasustamisele.

Ära kavatse ajalehti tellida. Läheb äkki postkastist kaduma!

Ära virise, kallis kolleeg! Lohuta end sellega, et Sul on palk alla vabariigi kes-kmist, Sul on 35-tunnine tööaeg ja kõige pikem puhkus!

Parimate tervitustega
Viivi Lälil,
mitteviriseja Tallinnast

Mõnest jutujupist oli jälle toekas tunne saada tuge edevale mõttele, et naised on ajast aega ikka seda maailma oma õblukeste õlgade peal kandnud, sest mehed on ikka rahutud rahmeldajad, ägedad või äpud olnud. Juba eepose aegadest saati.

Lõpuks laulutas meid Veljo Tormis, nii et me ise vana laulu sisse läksime ja tundsimegi, et

sõnad mul suus sulavad
ise keelele ronivad
kui nüüd kord me kokku saime
teine teisalt tulime.

Õhtu hakul maabusid kõik seltsilised uhke väljamaa nimega kõrtsis Pärnu jõe kalda peal, sest EES oli vahepeal viis aastat vanaks saanud ja hakkab juba hambaid murdma.

Sügispäevad ja sünnipäev

Kui emakeelhuvilised oma sügispäevadel Pärnus kokku said, oli sügis juba alanud. Mis alanud, kestis ammu: oktoober käis oma viimaseid päevi.

Pärnu on kena paik: seal on uhked hotellid, prisked poed ja teater ka alles. Ja mis peaaugi, seal saab suvel vee ja liiva piiril patseerida, palju tahad. Sügisel saab ka, aga siis peavad kalossid mukana olema, muidu saavad varbad märjaks. Suvel las saavad.

Aga meil on jälle soomlased iga kord mukana. Tulevad Tuula ja Maina päris Põhjala piiri pealt ja veel mitmed. Kes ise ei saa tulla, see saadab tervisi, meie võtame rõõmuga vastu ja plaksutame. Täis rahvusvaheline värk see EES. Kui nüüd saaks veel mõne jaapanlase ka kampa, oleks äge küll, sest neil seal pidada ka kõrge kultuur olema. Eesti keelestki olla nad haisu ninna saanud. Ei tea ainult, kuidas neil eeposega lood on, sest meil soomlastega on oma eepos juba tükk aega nagu tagataskust võtta. Nagu sumeritelgi. Kuigi need sumerid seal sooja mere ligi ise ära surid, aga eepos kestab. Võib-olla sellepärast kestabki, et nad oma peamehe Kilgameheks ristisid. See oli ehk eesti poiss. Ja meie siin külma mere man venitame oma olemist vaata et kümne tuhande aasta peale, kui kõiki mehi uskuda. Aga häid mehi tasub ikka uskuda, sest mitte ainult vaimult, vaid ka vanaduselt on uhke suureks saada.

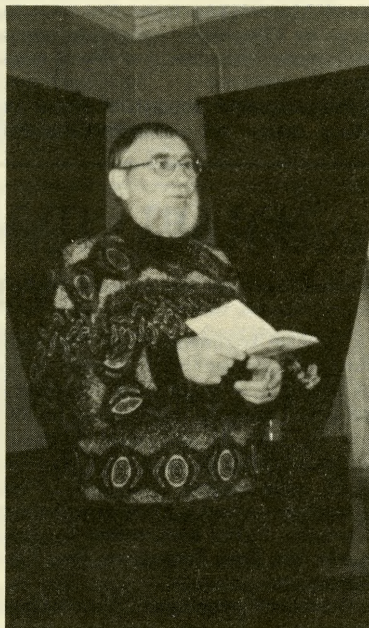
Nii et sumerid võisid ju küll meilt oma poisslapsele nime küsima käia. Mis nad selle eest töid, tasuks välja uurida. Vaevalt meie uhked esivanemad nii väärt kaupa paari kärbatanud õuna eest oleksid ära andnud. Ja pole ju üldse täpselt teada, mida vana Väinämöinen Vipuses ringi kolistas.

Eks ole — eepos kui ajalugu, tosimist jätkub niimoodi veel mitme põlve tuhaaseme tarvis.

Nüüd läks jutt väheke pikale, aga ma räägin asjast ka.

Olime koos kaks kena päeva. Esimesel istusime Pühavaimu uulitsa kõige ilusamas majas ja kuulasime eeposejuttu. Pajatasid David Vseviova ja Leena Kirstinä ja Ruth Mirov — kõik targad ja ilusad inimesed. Igaüks sihtis neid eeposi oma kandi päält ja meil kuulajatel läks maailma vaatamise aken jälle vähe laiemaks nagu Kaarli ehitatud uutel kambritel.

Nii me siis kuulasime ja igaüks mõtles omi mõtteid, et elu kui eepos, või vastupidi. Ja et aeg lendab, kui midagi juhtub. Ja juhtub, kui midagi teed. Ja seisab, kui midagi ei tee. Ja oleneb endast, kas lendab või seisab. Juba eepose aegadest saati.

Veljo Tormis

Pidu oli uhke ja häa. Šampuseklaasid kõlisesid. Toostid olid pikad ja pidulikud. Austatud said kõik, kes viis aastat tagasi seltsi teha plaanisid ja kes ta valmis tegid, sest üks pea on pea, aga mitu on mõistus. Sellepärast saigi selts uhke ja häa. Ja Hoide on aina tema hea hoidja olnud.

Siis söödi ja joodi ja siis tulid neitsid lampidega ja rääkisid suurest ja ilusast armastusest ja see oli väga ilus.

Pärast tantsisid Kersti ja Rein. Neil ei olnud lampisid, aga see oli ka väga ilus. Lõpuks tõstis lustlik loterii tuju päris tublisti.

Eepos on pikk lugu. Sellepärast magasime öö ära ja arutasime asja 1. keskkoolis Mai uulitsas edasi, et mis nende eepostega dieti koolis peale hakata.

Arutluse all olid ka tänapäeva agarad mehed ja nende kuulsad teod eesti emakeele kallal. Selgus, et Saalomoni Vesipruuli surematuid tegusid kipub varjutama keegi Sandre-Pindre oma klientpiltidega üllitistega. Et seda ei juhtuks, otustati saata märgukiri haridus- ja kultuuriministrile. Nagu kuulda, on ministriherra meiega lõpuks nõusse heitnud.

Lõpuks vaatasime oma seltsi viie-aasta-väljanäitust. Lustisime koos tegijatega Kalevi ja Linda kosjalugu. Meretuul vist ongi see, mis pärnakate huumorimeele nii lahedasti õheville puhub. Kõik laabus lahedasti ja korraldajate ees müts maha!

Mis algab, peab ka ära lõppema. Lõppesid need kaks veart päeva ja viis viljakat aastat.

Kahetsusta, kulla vennad,
kõigist ei või kasvaneda.
Elu läheb edasi (kui läheb) ja
tuuled juhtigu seda teeda,
taevatahed andku tarkust.

SAAME JÄLLE KOKKU!

Sanna

Maaja Hage õpik „Kõnelema!“

Õpilased rääkisid: „Sirvisime õpikut, esmamulje tuleneb välimusest ja illustratsioonidest. Meie arvates vastab see tänasele tasemele: on varustatud rohkete fotode, karikatuuride jms. silma hakkavaga. Võlub ülevaatlikkus: leheküljed pole täis tihedat lohisevat teksti, mis lugema ei meelita, vaid

on kasutatud erinevat kirja, diagramme, tabeleid ja erivärvilisi kaste olulise eraldamiseks. Meeldivad lakoonilised ja selged töökäsed. Suulise väljendusoskusega on õpilastel probleeme. Seepärast arvame, et see raamat aitab meid.“

Õpetaja pilguheit: „See on vajalik õpik — mõnuga loetav ja üldhariv. Meeldivad kolleeg M. Hage koostatud tööjuhendid, mida saab kasutada ka sõnakunstringi töös. Uudseks võtteks pean õpilase eneseanalüüsi seisukohalt hinnagulehe täitmist.

Meeldib aine esitus, millel on imperatiivsusust hoolimata kuidagi soovitatav iseloom. Raamatut ilmestavad rohked aforismid ja sententsid, näidiskõned ja fotod.

„Kõnelema!“ tuletab meelde välismaa õpikuid ja pakub koolirahvale huvi. Iseäranis tore on, et selle autor on meie kolleeg, EES-i liige, Pärnu 1. Keskkooli kirjandusõpetaja.“

Mõtteid vahendanud

Aili Kiin

Maaõpetaja mõtiskleb

Tohtu uue info voog nõuab õpetajalt tähelepanelikku lähenemist igale küsimusele. Elukoige huvitab õpetajat muutuv asjas see kõik, mis puudutab eesti haridust ja kooli. Segadust ja kemplemist on eesti kultuurimaastikul niigi küllaga. Mõtlemisainet jätkub kõigile.

Juba mitu aastat koostatakse uusi (eesti-omaseid) õppekavu. Need peavad saama uue eesti kooliõpetuse sisu ja mahu riiklikuks määraks ja kooli oma õppekava koostamise üheks alustoeaks. Aeg ruttab, elu läheb edasi. Koolijütsid ootavad uusi teadmisi, vanu aegumatuid tõdesid, vajavad õpetajat ja kooli. Haridus on ju investeering tulevikku.

Nii linnas kui ka maal elavad inimesed ja töötavad koolid. Kõik oleks nagu loomulik. Aga midagi või miski häirib maaõpetajat ja sunnib teda mõtlema lähiminekule ja tuhmima tunduvale tulevikule. Maaõpetaja tahab kaasa aidata maaelu edendamisele hariduse ja kultuuri vallas. Aga küll on raske! Hariduselu selgimisele ajajärk on äärmiselt linnakeskene.

Väikestes maakoolides ja paljudes taasavatud koolides ei jätku õpilasi, on liitklassid. Info hulk on nii suureks läinud, et liitklassis ei saa tänapäeva tasemel tarkust jagada võrdset üksikklassiga. Linnalaps läheb ja saab lisateavet huvialaringist siin ja seal. Maakoolis napib õppevahendeid, eriti uut koolidel. Pole videot, paljundusseadet, valgustahvli, magnetofoni... Alati pole ajakohast koolipinki. Pole raha. Vald on vaene.

Tööpuudus kummitab. Isa-ema ei suuda lapsele anda kooli söögi raha. Ümberringi on mahajäetud karjalad, kündmata põllud ja koristamata vilid. Aga õpetaja peab rääkima koolitunnis ärkavast Eestimaast ja helgest tulevikust — kas pole see raske? Laudad tühjenevad (mõned pole veel täis saanudki) noortes ja vanades taluperedes. Armsad noored ja tallekesed kui lapse head sõbrad puuduvad. Maalaps on ju looduse laps.

Kas maaõpetaja pääseb end täiendama seminarile või kursusele? Väga raskelt. Tunnid tuleb ju anda, kuid pole asendajat. Ja kursus on ju kaugel, kaugel — kui on. Maaõpetaja läheks ka vahel linnateatrisse kõrgkultuuri kaema. Aga proovi sa seda teha! Bussiga sõidad linna küll ja astud teatrisse, aga tagasi enam ei pääse: buss õhtul hilja maa poole ei sõida. Ja meenuvad need head vanad ajad, kui majandirahvas (kolhoos muidugi) sõitis teatrisse, kontserdile ja võitis õpetajagi kaasa. Paljudel maaõpetajatel ju oma autot pole.

Ja nii imelik, kui see ka on: maaõpetaja külmatab, olgugi et küttust peaks maal olema. Katlamajad ei tööta korralikult — ja mis see kõik maksab! Palgast pole mõtet rääkida. Jälle meenuvad need head ajad, kui maaõpetajal olid soodustused — tasuta kommunaalteenused. Ega neid ilmaasjata antud.

Kõigile pole kunagi antud võrdset ja kõik ei anna ka võrdset. Aga teathtelised ja lapsi armastavad maaõpetajad püüavad vaikes teha oma igapäevast tööd. On valmis ohverdama end noorte inimsaatusete ees. Nad aitavad kindlas lootuses kaasa maaelu edenemisele. Nad loodavad, et neid ka nägema ja toetama hakatakse.

Igal puul on juured, mis teda seovad maa-ga. Ka eestlaste juured on seotud maaga — sellest peaks piisama.

Maaõpetaja teeb oma rasket tööd ja loodab, et usk, lootus ja armastus on edasiviivad jõud, mitte tühjad sõnad.

Kristjan Saarsoo,
Audru Keskkooli õpetaja

ARUTLUSOBJEKTIKS ON ÕPPEKAVA

Suvel saatis Riigi Kooliamet koolidesse uue õppekava tööversiooni. Brošüür sisaldab üldpõhimõtteid, emakeeleõpetajate tähelepanu on aga kindlasti kõige enam kõitnud keelte ainekavad.

Tänaseks on esimene uudishimu rahuldatud ja lugemishimu möödas, nii et võime asjalikult avaldada oma arvamusi. Tegijad just õpetajate — aga mõistagi ka teiste, eriti hiljutiste ja praeguste õpilaste seisukohavõtte ootavadki. Soovime ju kõik, et riiklik õppekava kujuneks õpetajate suunavaks ja aitavaks, mitte aga teda ahistavaks ja loovust pärssivaks dokumendiks.

Allakirjutanul oli üsna suve hakul võimalik jälgida, kuidas väike emakeeleõpetajate rühm, nimelt ÕPUI suveseminaril viibijad õppekava selle versiooni vastu võtsid. Ehkki süvenemisaega oli liigagi napilt, avaldati palju mõtteid.

Üldiselt pidasid vestluses osalejad heaks, et paljukõneldud emakeeleõpetuse kommunikatiivne suunitus on ka programmina kooli jõudmas, et konkreetseid ettekirjutusi on varasemast vähem ning soovituslikku rohkem ning et õpilaste vihatud grammatikaga ei liialdata. Ka gümnaasiumi kursussüsteem arvati põhimõtteliselt hea ja otstarbekas olevat, ehkki 12-kursuselises üldmahus oleks meelsasti nähtud igas klassis üht kursust valitavana. Keelehooldes kursus arvati olevat vajalik kõigile gümnaasiumiõpilastele. Selle üldsüünaad on kõigiti vastuvõetavad, temaatika sõltub suuresti klassist ja õpetajast. Kui arvatakse, et aega on vähe, võiks seda leida esimese keelekursuse ühendamise IV—V kursusega.

Vähemkogenud õpetajale oleks vaja rohkem raam- või näidiskavasid. Riigi

Kooliamet võiks soovitada gümnaasiumise teadusliku uurimistöö kursust (õpilasuuringus võib ju olla küpsuseksami asendajagi). Võõrkeele süvaklassides on suur huvi tõlkekursuse vastu. Arutlejate arvates oleks kõigile kasulik žanriõpetus; valik-kursust „Kirjandus ja luigeja“ soovitati enam varieerida (näiteks pakkuda alternatiivsetki „Tekst ja luigeja“, mis hõlmaks ka tarbetekstide sootuks teistlaadset lugemistava). Keele- ja kirjandusõpetust integreeriks hästi ka kursus „Sõna ja sõnaloo“.

Emakeele süvaklasside ja humanitaargümnaasiumide õpetajad oleksid tänulikud mitmekesiste vabaaine näidiskavade eest, mis meeldivad selles eas õpilastele, näiteks „Luule ja deklameerimine“, „Filmiopeus“, „Kodumurre“. Ega õpetajad tahagi valmisretsepte, nad sooviksid vaid üldjoonelist suunamist, et kõik ei peaks hakkama kõike algusest lõpuni ise välja mõtlema.

Kuigi arutlejail oli võimalus vaid põgusalt tutvuda õppekavaga, ei tulnud ettepanekud huupi: soovitud on nii või teisiti oma koolis katsetatud või käsitletud. Nad olid ka ise valmis kaasa aitama uute valikainekavade koostamisele (Ene Veenpere žanriõpetuse, Reet Sinimaa teadustöö alustekava).

Nõnda arvasid emakeelekava tööversiooni lehitsedes üpuilased. Teistsugustes rühmades on tekkinud kindlasti teistsuguseid mõtteid ja arvamusi. Oleks meeldinud neist kuulda. Suunab ju riiklik õppekava edaspidi oluliselt meie kõigi tööd.

VIIVI MAANSO

See on emakeeleõpetajale vajalik

Õpetajate kogunemistel on väga sageli kurdetud kooliõpikuist põhjalikumate keelekäsiraamatute puudumist. Tänaseks on osa otuasi täitunud: polettidele on jõudnud TA Keele ja Kirjanduse Instituudis koostatud ulatuslik „Eesti keele grammatika II“, mille põhiosa moodustab süntaks. Raamatu on teinud ja toimetanud emakeeleõpetajale teatud keelemehed ja —naised Mati ja Tiit Erelt, Henn Saari, Reet Kasik, Ülle Viks jt.

„Eesti keele grammatika II“ on teaduslik grammatika, mis oma loogilise esituse ja näideterohkusega annab õpetajale süntaksi koolikäsitluseks avara tausta. Esmapilgul võib siinne keelekirjeldus paljude võõrsõnaliste terminite tõttu tunduda liiga keerukaski, kuid süvenemisel märkame, et enamik mõisteid on Mati Erelti — Silvi Vare XI klassi eesti keele õpiku kaudu juba tuttav. Tõsi, raamatus kohtuvad need, kelle ülikooliõpingud on kauges minevikku jäänud, ka üsna palju uusi ja võõraid oskussõnu, nagu *aktant* ja *kvantorifraas*, *kvotatiiv* ja *jussiiiv*, *supiintarind*, *komplementlause* jms.

Need on aga mõistetavalt seletatud, nii et õpetaja võib oma oskussõnavara rikastumise üle vaid rõõmu tunda; nõnda on hiljem ka mõnedest „Keele ja Kirjanduse“ kirjatükkidest hõlpsam aru saada. Uutesse mõistetes süvenemist nagu ka kõnesoleva raamatu kasutamist üldse soodustab suuresti ulatuslik, 30-leheküljeline sisujuht.

Õpetajale väärtuslik on ka grammatika lisa — „Kiri“, mis ülevahtlikustab kirja kui eesti keele avaldumiskuju. Ehkki autorid ei sea õigekirjareeglite esitust „Lisa“ ülesandeks, aitab just see osa mõista reeglolistku kujunemist, kirjavahemärkide ja suurtahe funktsioone jms. Mõndagi huvitavat (gooti kirjast, tähesagedustest) on õpetajal hea siit gümnaasiumiklassi emakeeletundi otse kaasa võtta.

„Eesti keele grammatika II“ pole just odav raamat, kuid kindlasti läheb seda väljaannet õige sageli vaja.

Aitäh tegijatele! Jääb üle oodata ka „Eesti keele grammatika I“ ilmumist.

V. M.